

LUNDS UNIVERSITET

Klassrelevans

Föreläsningar kring klass på Lunds
Socialförvaltning

Ola Nilsson

D-uppsats 2008
Handledare: Ylva Stubbergaard
Statsvetenskap (61-80p)
2008-01-08

Class relevance

Ideas of class at department of social welfare in Lund

Keywords: Marx, Weber, Bourdieu, Class theory,
Social welfare, Class relevance.

Abstract

This thesis is based on the conception that class is relevant. The thesis discusses class relevance and consciousness of class amongst personal at the department of social welfare in Lund.

I have studied different theories of class from Karl Marx, Max Weber and Pierre Bourdieu. The study's empirical survey is based on interviews with the personal at the department of social welfare in Lund. Then I have applied their view on class on models based on the theories mentioned above.

Out of my analysis I can draw the conclusion that the consciousness of class is high and that the applied models matches the interviewed personal. An important aspect is that class perspective is bound to class. Those who define themselves as middle class have a class perspective with a higher rate of individualism than others.

Innehållsförteckning

FÖRORD	4
1. INLEDNING	5
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	7
1.2 AVGRÄNSNING	8
2. METOD	9
3. TEORI	13
4. ANALYS	19
4.1 VAD SKAPAR SAMHÄLLSKLASSER?	19
4.2 VAD AVGÖR KLASSTILLHÖRIGHET?	19
4.3 FINNS DET EN SOCIAL RÖRLIGHET?	20
5. SLUTDISKUSSION	23
5.1 HUR ÄR MEDVETENHETEN KRING KLASSTILLHÖRIGHET BLAND DE SOM JOBBAR PÅ LUNDS SOCIALFÖRVALTNING?	24
5.2 PÅ VILKET SÄTT ÄR KLASSPERSPEKTIVET NÄRVARANDE I DET DAGLIGA ARBETET?	24
5.3 VILKEN SYN PÅ KLASSTILLHÖRIGHET ÄR DET SOM UTTRYCKTS?	24
6. REFERENSER	26
7. BILAGOR	28
BILAGA 7.1 RESPONDENTER	28
BILAGA 7.2 INTERVJUGUIDE	29

Förord

Först vill jag tacka Lotta Green Dahlberg på Lunds Socialförvaltning. Utan dig hade denna uppsats aldrig blivit av. Tack.

Jag vill även tacka min handledare Ylva Stubbergaard för bra handledning. Jag måste också tacka Thomas och Jonas för uppmuntran och givande diskussioner under arbetets gång. Slutligen vill jag sända ett extra stort tack till Katarina. Tack!

Denna uppsats är tillägnad min dotter Jannica.

1. Inledning

Det är relevant att tala om klass. Klass är ett centralt samhällsvetenskapligt begrepp och för att förstå samhället fullt ut och för att förstå varför individer handlar som de gör måste man förstå problematiken och komplexiteten kring klass. Klass är centralt i förståelsen av samhället.

Med en ökad generell levnadsstandard har klassamhället förändrats (Ahrne 2000: 66). Men klassamhället har förändrats, inte försvunnit. Detta är viktigt att förstå. Klassamhället är inte detsamma idag som det var under industrialismens intåg. Det har idag tagit en ny skepnad. Världen har förändrats och med det klassamhället.

Andelen som anser att klassklyftorna har ökat sedan 1990-talet har blivit fler visar en undersökning (Cigéhn 1999: 121ff). Folk upplever att klassamhället finns här. Det är inte borta. Klass handlar inte bara om ekonomisk situation utan så mycket mer. Det är uppväxtmiljö, utbildning, familjesituation, konsumtionsmönster, förekomsten av socialt nätverk, boendesituation, med mera. Klass är en komplex variabel.

Forskning kring klass är vanlig inom sociologin. Den är dock mindre vanlig inom statvetenskapen, vilket är synd, för missar man klassperspektivet så missar man mycket av förståelsen av samhället. Denna uppsats är ett försök att lyfta klass som begrepp även inom statsvetenskapen.

Eftersom klass och de motsättningar klasskillnader skapar är drivande krafter i samhällsutvecklingen är klass viktigt för att förstå vad som händer, och varför. Klassamhället i sig och de förändringar det intar är faktorer som styr och påverkar samhället och dess utveckling.

Den klasstillhörighet och den socioekonomiska situation man befinner sig i styr ens handlande och de val man gör i livet. Det finns samband, starka samband, mellan klass och hur vi agerar (Karlsson 2005). Klasstillhörighet påverkar värderingar, uppfattningar om verkligheten, fritidsintressen och matvanor. Med mera. Även kärleks- och vänskapsrelationer är klassbundna (Wright 2000: 95ff). Vi dras mot de vi kan identifiera oss med och se oss själva i.

Klass spelar roll och är mer avgörande idag än igår, skriver utbildningsprofessorn Allan Ornstein i sin nyutkomna bok *Class Counts*. Det finns en arbetarklass och det är den som producerat allt av värde. De har byggt allt från pyramiderna till skyskraporna (Ornstein 2007: 3). Marx kallade dem för proletärerna men Ornstein kallar dem massan eller "vanligt folk". Klass är en metafor för exploatering och

det kan vara därför det inte gärna talas om klass. Det ger en politisk approach (Ornstein 2007: 3). Men det förändrar inte samhällets uppdelning. Klasssamhället finns där oavsett om vi diskuterar eller blundar för det.

Det finns klara samband mellan ekonomisk bakgrund och att utbilda sig och läsa vidare på universitet. Den högre utbildningsnivån leder i sin tur till högre inkomst (Ornstein 2007: 101 ff). Det utbildningssystemet vi har idag konserverar således klasstrukturen, menar Ornstein. Och det är meningen. Ornstein hävdar att utbildningssystemet är utformat för att bevara och inte förändra samhällsstrukturen. Den sociala mobiliteten är inte alls stor, skriver Ornstein. Man följer sina föräldrars fotspår, helt enkelt. Det är inte lätt att bryta sociala mönster. Utbildningssystemet cementerar klasstrukturen (Ornstein 2007: 139). Lärare vill ofta gärna tro att utbildning ökar mobilitet. Men det är fel. Det finns även politiker som säger att klassresan börjar i klassrummet. Men så är det inte. De med akademisk bakgrund utbildar sig och de utan gör det inte (Ornstein 2007: 186).

Sociologen Dietrich Rueschemeyer, som är verksam vid *The Watson Institute for International Studies* på Browns universitet i Providence, forskar på samband mellan kapitalism och demokrati, utifrån klass. Demokratien har alltid växt fram genom påverkan av arbetarklassen, som är den klass som har mest att vinna på en demokratisering. Den klass som har makten har allt att förlora på en demokratisering och därför uppmuntrar den inte utvecklingen utan snarare tvärtom, gör allt för att bromsa den (Rueschemeyer 1992: 57 ff).

Ökade klyftor är ett hot mot demokratin (Ornstein 2007: 185ff, 212ff). Kapitalismen har socialdarwinistiska drag och slår ut människor. Vi har inga problem att acceptera att kommunismen är odemokratisk, men vi vägrar se att även kapitalismen är det (Ornstein 2007: 80). Ett demokratiskt samhälle kan inte ha för stora klyftor och inbyggda intressekonflikter mellan medborgarna, utan makt och resurser måste vara någorlunda jämnt fördelade. Det är därför ett feodalt samhälle där en liten del äger jorden och där alla andra är beroende av dess frukter aldrig kan vara en demokrati, eftersom maktrelationerna då är så ojämna (Rueschemeyer 1992: 41).

Vad som är och bestämmer klasstillhörighet råder det olika uppfattningar om. Vad som är klass och vad som är konsekvenserna av klass är också en central frågeställning. Klass som begrepp fylls med den innebörd det uppfattas vara. Diskussionen kring klass skapar innebörden av klass (Jmf Butler 2005: 97).

Filosofen Sir Francis Bacon (1561-1626) är tillskriven det klassiska citatet; *kunskap är makt*. Bacon menade att den som har kunskap har makt genom valfrihet och inflytande. Filosofen och idéhistorikern Michel Foucault (1926-1984) menade att kunskap *är* makt, snarare än att de som behärskar kunskapen *har* makt. Det vill säga att det som bestämmer innebörden av ett begrepp – som klass – är det som är makt. Det klassperspektiv som människor på beslutsfattande positioner har, och de som kontrollerar diskursen har, blir det rådande. De bestämmer vad som är och vad icke-är. *Det är makt*, enligt Foucault. Det som bestämmer innebörden av begreppet är där makten över diskursen finns.

Kunskapen ger inte individen någon makt utan utövar makt över individen (Foucault 2003: 137ff). Det finns i alla diskurser en sanningsregim som består av maktrelationer som formar och reglerar innehållet i ett begrepp (Alvesson 2000: 54). Detta gör det intressant att studera vad som sägs om klass och hur klass uppfattas.

1.1 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med denna uppsats är att studera synen på klass och medvetenheten kring klass bland personal på Lunds Socialförvaltning. På vilket sätt är detta intressant? Varför är dessa personers syn på klass intressant och relevant? Närbyråkrater och tjänstemän inom Socialförvaltningen är personer med makt över människors liv. De har befogenhet att fatta beslut som är livsavgörande för människor, och då framförallt för människor med små eller inga resurser att påverka sin egen livssituation. Därför blir det intressant att studera vilken syn på klass som uttrycks och hur medvetenheten kring klass som samhällsvetenskaplig variabel är hos dem som jobbar på Socialförvaltningen.

Hur är medvetenheten kring klass bland de som jobbar på Lunds Socialförvaltning?

På vilket sätt är klassperspektivet närvarande i det dagliga arbetet?

Vilken syn på klass är det som uttrycks?

1.2 Avgränsning

Jag har intervjuat åtta anställda på Lunds Socialförvaltning. De är på inget sätt utvalda för att representera personalen i stort. Det har aldrig varit min ambition eller en del i syftet med uppsatsen. De är utvalda för att de jobbar där och bara det i sig gör deras uppfattning kring klass intressant.

Namnen på de som var intresserade av att bli intervjuade och delta i min studie fick jag av Lotta Green Dahlberg på Lund Socialförvaltning. Jag bestämde möte med var och en via e-post. Vissa ville se frågorna i förväg andra inte. Jag frågade och de valde detta själva. Jag ser i efterhand inga skillnader på svaren utifrån detta.

Intervjuerna/samtalen varade mellan 45 minuter och 1 ½ timme styck. De bandades med fickbandspelare.

2. Metod

Det finns olika riktningar inom samhällsvetenskaplig metod och det är frågeställningen som avgör valet av metod (Backman 1998). Det finns normativ metod som är starkt dominerande inom nordamerikansk samhällsforskning samt inom psykologin. Strävan är att med kodifiering söka och förstå regelbundenhet. Många marxistiska verk har normativ metod där man studerar grupperingar och använder ekonomiska och strukturella förklaringar baserade på normativa föreställningar (Alvesson: 2000: 38). Det finns även tolkande forskning som intresserar sig för de meningsaspekterna och livsaspekterna och som ser det som det centrala i all social tillvaro. Båda dessa traditioner är intressanta ur mitt forskningsperspektiv. Sedan finns det kritisk-teoretisk forskning. Detta är ett forskningsperspektiv som jag anser ligger min uppsats närmast. Kritisk-teoretisk forskning ser de sociala institutionerna som historiska skapelser som formats under tid av kamp och dominans. En dominans som döljer meningsfulla konflikter. Detta är en tradition som ser sociala institutioner som politiska miljöer, vilket gör att generella teorier om samhället och speciellt teorier som rör beslutsfattande blir extra viktigt att studera (Alvesson: 2000: 41). Detta är en forskningstradition som vill visa på makt och dominans och hur vissa sociala konstruktioner av verkligheten gynnar vissa intressen, medan andra alternativa synsätt döljs och misskänns. Om detta dominansförhållande upphävs kan konflikterna mellan olika intressen blottläggas och öppet diskuteras och lösas på ett bättre och mer rättvist sätt (Alvesson 2000: 41). Den kritiska forskningen vill visa på dissensus¹ för att skapa diskussion. Att söka dissensus är ett forskningsförhållande mot den rådande ordningen. Detta skall inte likställas med enighet och oenighet, utan som olika sätt att framställa enighet och oenighet, samt bevarande och rubbande av en viss rådande ordning. (Alvesson: 2000: 30). I fokus står falskt medvetande, systematiskt förvrängd kommunikation, rutiner, samtycke, samförstånd och en normalisering som skapar särintressen som hindrar människor att verkligen förstå verkligheten. Inom kritisk samhällsvetenskaplig metod finns det två olika strömningar. Där en aktualiseras i postmodernistiska verk. Den är inriktad på att ifrågasätta etablerade samhällsordningar, ideologier, dominerande föreställningar. Den andra strömningen är en kvantitativ tolkande forskning som söker förståelse för sociala institutioner och vardagslivets mikropraktiker genom empiriska studier. Kritisk forskning syftar till att rubba den rådande sociala verkligheten och ge impulser till frigörelse mot det som hindrar människor att fritt fatta beslut. Ofta med fokus på klass, senkapitalism och överflödssamhälle (Alvesson: 2000: 7ff). Ingen av strömningarna är homogen utan de går in i varandra och innehåller i sin tur olika strömningar.

¹ Motsats till konsensus.

Det kan uppfattas som kritisk teori uttrycker en typisk vänsterradikal position och kan således enbart vara en riktning som intresserar de med dessa böjelser. Men så behöver det inte vara. Förvisso är forskare som använder kritisk teori i många avseenden vänsterradikala och en kritik mot det etablerade samhället finns där i forskningsarbetet. För den som uppfattar det realiserade samhället som det goda samhället finner nog ringa mening i kritisk teori (Alvesson, Sköldberg 1994: 199). Men för att hävda motsatsen krävs knappast en vänsterradikal hållning. Bara ett kritiskt tänkande.

För att uppfylla syftet och svara på frågeställningarna har jag valt intervjuer som metod. Det hade gått att göra frågeformulär för att lösa uppgiften, en kvantitativ undersökning. Det hade även gått att göra välstrukturerade enkätfrågor till intervjuerna. Välstrukturerade intervjuer går att kvanta. Det är den vanligaste och typiska metoden inom samhällsvetenskapen (Alvesson 2000: 82). Men jag menar att man då konstruerar situationer och studerar dem snarare än den faktiska verkligheten. Den kvantitativa synen på vetenskapsteori styrs av strävan och tron på objektiviteten. Det vill säga att det finns en objektiv verklighet som går att studera. Det tror jag inte. Som samhällsforskare är jag en del av verkligheten som jag studerar. Den egna livshistorien spelar in. Värderingar och erfarenheter från vardagen spelar in och präglar sättet att tänka kring forskningsämnet. Världen är i sig obestämd och den bestäms genom människors intressen och vårt sätt att förhålla oss till den. Statistik och data får bara en mening i ett sammanhang. Det är svårt att hävda att objektiviteten är ett centralt värde i samhällsvetenskaplig forskning (Alvesson 2000: 73). All data är tolkande och det går inte att uppnå kunskap om verkligheten som är frikopplad från det subjekt som skapar kunskapen (Alvesson, Sköldberg 1994: 51) Den är alltid konstruerad mot en bakgrund av de personliga, kulturella, ideologiska och språkliga referensramar vi bär med oss. Det gäller att tolka och reflektera över den data som insamlats. Reflektion är att ta ett steg bakåt från tolkning och tolka sina egna tolkningar. Att reflektera över sitt eget perspektiv och att ställa sin egen auktoritet som uttolkare i självkritisk belysning (Alvesson, Sköldberg 1994)

Så jag väljer en kvalitativ undersökning. Den metod jag använder mig av är kvalitativ forskningsintervju.

En kvalitativ forskningsintervju är en intervju vars syfte är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i syfte att tolka de beskrivna fenomenens mening (Kvale 1997: 13).

En av samhällsvetenskapens mest använda metoder är att fråga och samtala med människor (Esaiasson 2007: 257). Och det svåra är att formulera frågorna. Som man ropar får man svar som det heter. Det gäller att göra öppna frågor där intervjupersoner själva kan lägga fokus på det som var och en tycker är viktigast. Samtalsintervjuundersökningar ger goda möjligheter att registrera svar som är oväntade. Det ger också en möjlighet till uppföljningsfrågor (Esaiasson 2007: 283). Forskarens uppgift är att förstå världen som intervjupersonerna själva upplever den. Frågorna ska inte vara talande frågeformulär. De ska vara löst strukturerade och öppna för vad intervjupersonen tycker är relevant och viktigt att

fokusera på. Forskningsintervjun skall betraktas som en scen för samtal snarare än redskap för insamling av data (Alvesson: 2000: 83). Jag ska försöka komma åt intervjupersonernas tankegångar och känslor kring klassproblematiken genom att ställa frågor om den och låta dem berätta fritt (Jmf Eneroth 1989: 102). Vissa frågor är inte förutbestämda utan är följdfrågor som faller sig naturligt på grund av samtalets utveckling.

Mina intervjufrågor har varit löst strukturerade. Jag har värvat breda teoretiska frågor kring klass med mer specifika frågor om klass och vardagsarbetet på Socialförvaltningen. Detta för att kunna kategorisera in de föreställningarna om klassbegreppet som uttrycks. Som analysredskap använder jag mig av idealtyper. När man gör sina idealtyper skall man utgå från sitt syfte och sina frågeställningar. Idealtyperna skall vara utformade så att de kan användas för att uppfylla syftet och svara på frågeställningarna (Beckman 1995: 98). Begreppet idealtyper förknippas med Weber. Det var han som lanserade och utvecklade analysverktyget. Idealtyper är en tankekonstruktion och inte en modell av verkligheten. Detta är viktigt att tänka på. Generaliseringar kan göras och måste göras för att förtydliga skillnader mellan olika perspektiv. Någon given mall finns inte utan forskaren har stor frihet att skapa det analysinstrumentet så det passar syftet (Bergström 2005: 177). Att gruppera in data i konstruerade idealtyper som är skapade likt karikatyrer är en fantasirik kvalitativ datasammanställningsmetod och den är användbar när vi söker förståelse för människor, ting och fenomen (Eneroth 1989: 149).

Kan man generalisera kvalitativa resultat? Det beror lite på vad man menar med att generalisera (Alvesson, Sköldberg 1994: 39ff). Om jag enbart tittar på mönster som jag ser i intervjuerna och räknar upp dem så finns naturligtvis inget som talat för att de är allmängiltiga och generella för alla som jobbar på socialförvaltningen. Men det är inte heller min ambition. Min ansats är att visa att de föreställningar om klass som jag hittar finns bland personal på Socialförvaltningen i Lund och är intressanta att diskutera, problematisera och analysera bara därför. Detta är människor som i sitt arbete möter utsatta människor med små resurser och detta enbart gör deras klassperspektiv intressant.

Kritisk teori arbetar tolkande. Jag intresserar mig för meningsnivån och vill ge innebörd och betydelse åt fenomen och uttryck jag hittar. Det naturliga och självklara skall diskuteras och problematiseras (Alvesson, Sköldberg 1994: 211). En bra tolkning tvingar läsaren att tänka till – och tänka om (Alvesson, Sköldberg 1994: 212). De skall således i viss mening bekräfta människors föreställning men också utmana och problematisera dessa.

Jag har valt att göra idealtyper på marxistiskt klassperspektiv, weberianskt klassperspektiv och på Bourdieus klassperspektiv. Detta för att dessa är klassiska modeller för att förklara klass och för att de jag intervjuat håller sig inom dessa tre perspektiv.

Jag har gjort tre frågor för att skilja mina idealtyper åt (Se figur 1). Vad skapar samhällsklasser? Vad avgör klasstillhörighet? Finns det en social rörlighet?

Enligt det marxistiska klassperspektivet är det kapitalismen som skapar samhällsklasserna. Det är ställningen i produktionen, det vill säga huruvida man tjänar sitt uppehälle på andras arbete eller sitt eget. Den nutida marxistiska teoretikern Erik Olin Wright har utvecklat den marxistiska klassteorin och lagt till tre olika kontrollstadier som påverkar klasstillhörigheten. Det är huruvida man har kontroll över kapital och investeringar, kontroll över produktionsmedlen samt kontroll över arbetskraften. Men det är ställning i produktionen som påverkar klasstillhörigheten mest. Rörligheten mellan samhällsklasserna är obefintlig. Klasstrukturen är cementerad. Att byta klass, att göra en klassresa, tar flera generationer. Du kan förändra förutsättningarna för dina barn, men du kommer alltid själv att vara fast i den klass du föds in i.

Enligt det weberianska klassperspektivet är det arbetsmarknaden som skapar samhällsklasserna. Det är den status och ställning ens yrke har i samhället som avgör klasstillhörighet. Det är fullt möjligt att byta klass, genom utbildning och genom att öka sin attraktionskraft på arbetsmarknaden.

Enligt Bourdieus klassperspektiv är det relationerna mellan individerna i samhället som skapar samhällsklasserna. Vårt förhållande till varandra i samhället skapar grupperingar som vi sedan benämner samhällsklasser. Det som avgör klasstillhörighet är den mängd av tre sorters kapital Bourdieu har satt upp. Det är ekonomiskt kapital, socialt kapital samt kulturellt/symboliskt kapital. Den sociala rörligheten mellan klasserna sker hela tiden. Det kan ske genom utbildning och att man byter och förändrar sin livsstil.

	Marx	Weber	Bourdieu
Vad skapar samhällsklasser?	Kapitalismen	Arbetsmarknaden	Relationerna mellan individerna i samhället
Vad avgör klasstillhörighet?	Ställningen i produktionen	Status och ställningen på arbetsmarknaden	Det är ekonomiskt kapital, socialt kapital samt kulturellt/symboliskt kapital
Finns det en social rörlighet?	Nej	Ja, genom utbildning och att öka sin attraktionskraft på arbetsmarknaden	Ja, det kan ske genom utbildning och att man byter och förändrar sin livsstil

Figur 1: Idealtyperna

3. Teori

Samhället har förändrats mycket sedan klassbegreppet i dess dåvarande form introducerades av Karl Marx (1818-1883). Vår ökade levnadsstandard har gjort att klassamhället kan uppfattas otydligare nu. Den direkta svälten är borta och vi har alla fått våra demokratiska rättigheter under 1900-talet. Men motsättningarna mellan arbete och kapital är de samma. Intressekonflikterna i samhället finns kvar men de är mer skymda nu och får ibland pekas ut för att vi ska se dem.

Marx skrev aldrig en heltäckande klassteori, vilket man hade kunnat tro eftersom det var han som introducerade klassbegreppet. Marx klassteori är sammanflätad med hela Marx teoretiska arbete. I det kommunistiska manifestet konstaterar Marx tillsammans med Friedrich Engels (1820-1895) att samhället är uppdelat i två klasser - kapitalister och proletärer (Engels, Marx 1973). Relationen dem emellan är exploatering och utsugning.

Det kapitalistiska samhället har skapat och kräver samhällsklasser för att fortsätta existera (Engels, Marx 1973). Klass är, enligt Marx, människans materiella existensvillkor (Boglund, Eliason, Månson 2005: 89). För att kunna förstå och analysera Marx klassteori måste man förstå den materiella historieuppfattningen². Marx menar att alla stora historiska skeenden kan förklaras med materiella faktorer. Detta till skillnad från materialismens motsats idealismen som betonar idéer och aktörers inverkan på den historiska utvecklingen. Enligt den materialistiska historieuppfattningen drivs samhällsutvecklingen framåt av motsättningar i samhället som bottnar i intressekonflikter mellan klasserna. En förståelse av dessa intressekonflikter möjliggjorde för Marx att uttala sig om samhällets framtida utveckling. Materialismen anser att bara det som människan kan uppfatta med sina sinnen verkligen existerar och att idéer endast är återspeglings av verkligheten i människornas hjärnor.

Det är inte medvetandet som bestämmer livet, utan det är livet som bestämmer medvetandet. Enligt det första synsättet utgår man från medvetandet som den verkliga individen, enligt det andra, som motsvarar det verkliga livet, utgår man från det verkliga levande individerna själva och betraktar medvetandet som *deras* medvetande (Marx 1995: 146).

Marx ser samhällsklasserna – proletärer och kapitalister – som produkter av kapitalismen. Proletären måste sälja sin arbetskraft på en marknad och detta gör honom till en vara bland andra. Detta för att arbetskraften utsätts för samma konkurrens som alla andra handelsvaror. Även kapitalisten är en produkt av kapitalismen. Kapitalisten agerar och handlar som hon gör på grund av att

² Oxfordprofessorn i politisk teori Gerald Allan Cohen har skrivit boken *Karl Marx historieteori - ett försvar*. Det är en mycket bra bok om den materiella historieuppfattningen.

kapitalismens marknadsmekanismer driver henne till det. Kapitalisten är också fånge och determinerad av systemet, enligt Marx.

Det finns flera marxistiska teoretiker som utvecklat Marx klassteori. En av dem är Nicos Poulantzas (1973-1979). Poulantzas var en grekisk/fransk sociolog och filosof. Poulantzas menar att ställningen i produktionen styr klasstillhörigheten men det är inte enbart den som bestämmer den (Poulantzas 1997: 13). Samhällsklass skall ses som den totala samhälliga praktiken, det vill säga den totala samhälliga arbetsdelningen som inbegriper även de ideologiska och politiska förhållandena. Poulantzas menar att förutom ställning i produktionen finns det en underordning i politiskt och ideologiskt avseende. Arbetarklassen är mentalt underordnad den borgliga samhällsklassen. Poulantzas talar även om ett mellanskikt, en medelklass. För att definiera den så skiljer Poulantzas på produktivt och icke-produktivt arbete. För att tillhöra arbetarklassen måste du utföra ett produktivt arbete, menar Poulantzas. Produktivt arbete är det arbete som skapar mervärde och nytt kapital och ingår i exploateringen. Här gäller det att hålla isär produktivt arbete med nödvändigt arbete. Produktion av helt onödiga lyxprodukter är produktivt arbete (Poulantzas 1977: 176). Det icke-produktiva arbetet är det intellektuella arbetet. Det betyder att de som säljer sin arbetskraft och arbetar med intellektuellt arbete inte är arbetarklass, enligt Poulantzas. Han kallar dem småborgare. Småborgare är således löntagare men inte arbetare. Vid samhällskonflikter kan småborgare ställa sig på arbetarklassens sida men det gör dem inte till arbetarklass, precis som de inte blir borgare de gånger de intar en borgerlig klasståndpunkt. Småborgare är exploaterade av kapitalet genom att de tvingas sälja sin arbetskraft till högstbjudande men är alltså ändå inte proletärer. Jag vill med detta visa att Poulantzas klassteori är problematisk som marxistisk teori och har fått kritik från andra marxistiska teoretiker.

En av dem som kritiserat Poulantzas klassteori är den amerikanska sociologprofessorn Erik Olin Wright. Wright har forskat på klass i flera decennier och har skrivit många böcker i ämnet. Wright utgår också från den klassiska marxistiska klassteorin med analysen av kapitalismen - med exploateringen mellan arbetarklass och kapitalister. Men vad Wright gör är att han fördjupar och lägger till flera dimensioner i klassteorin. Han menar att det finns olika kontrollstadier som även påverkar klasstillhörigheten (Wright 1978: 31ff).

- Kontroll över kapital och investeringar
- Kontroll över produktionsmedlen
- Kontroll över arbetskraften

Detta är tre kontrollstadier som påverkar klasstillhörigheten, menar Wright. Kapitalistklassen innehar kontroll över samtliga tre kontrollstadier. Arbetarklassen har inte kontroll över något av stadierna. Men det finns mellanskikt som har det och deras klassposition blir mer tveksam. Wright kallar det för ”motsägelsefulla klasspositioner” (Wright 1978: 87ff). Det är personer som exempelvis inte äger produktionsmedlen men som i sin yrkesroll har kontroll och kan påverka dem.

Exempelvis läkare och advokater har också ”motsägelsefulla klasspositioner”. De försörjer sig på att sälja sin arbetskraft precis som arbetarklassen men har betydligt mer kontroll över sin arbetssituation och sin arbetsmiljö. De har kunskap, expertis och färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. Detta ger dem egenmakt och möjligheter att påverka sin livssituation på ett sätt som inte arbetarna har (Wright 2000).

Det finns samhällsforskare som talar om klassamhällets död. Sociologiprofessorerna Jan Palulski och Malcolm Walter (1996) menar i sin bok *The death of class* att klass enbart kan ses som ett historiskt fenomen. Det är inte relevant att tala om klass idag, menar de. Men detta är en ståndpunkt de är relativt ensamma om att ha, i alla fall på forskarnivå. De menar att klass inte är ett användbart begrepp när vi vill förstå samhället idag. Klass är enbart en förlegad kollektiv etikettering som inte är aktuell i dagens individualiserade värld. Klassbegreppet har lyfts till en ikon och har utnyttjats i politiska syften, att kritisera kapitalismen, av den intellektuella och politiska vänstern, menar Palulski och Walter. De menar att klass är en historisk parentes under det industrialiserade samhället. Men det samhället finns inte längre och det nya globaliserade och individualiserade samhället är inget klassamhälle (1996: 22ff). Det går inte längre att förstå och förklara handlingsmönster utifrån klass, menar Palulski och Walter. De ser allt kollektivt tänkande som överspelat och passé. Och anser att vi enbart skall utgå från individen för att förstå samhället. Det finns också forskare som menar att globaliseringen medfört att det växt fram en ny klass. Richard Florida (2006) talar om den kreativa klassen i sin bok *Den kreativa klassens framväxt*. Vårt samhälle är idag inte beroende av naturresurserna (Florida 2006: 73) utan dagens samhälle byggs på mänsklig intelligens, kunskap och kreativitet (2006: 9). Den grupp som driver samhällsutvecklingen kallar Florida för den kreativa klassen. Det är vetenskapsmän, konstnärer och designers bland annat. Florida gör ingen komplett klassteori utan han bara menar att de gamla sättet att se på klass är förlegade och talar om denna nya klass, som enligt honom utgör 25-30 % av befolkningen i europeiska i-länder (Florida 2006: 10).

Den amerikanska filosofiprofessorn Nancy Fraser (2003) har funderat och studerat varför det inte diskuteras klass i samma utsträckning nu som förut. Det finns och har alltid funnits en kamp för jämlikhet men den har bytt fokus, menar Fraser. Den har bytt fokus från klass och ekonomisk fördelning till en kulturkamp om erkännande av minoriteters rättigheter. När det gäller jämlikhetskampen har det skett en historisk förflyttning från traditionell socialdemokrati till de nya sociala rörelserna. Här menar Fraser att de senare har en mer vidgad syn på politik. Men fokuseringen på identitetspolitik har lett till en försummelse när det gäller kampen för omfördelning och utjämning av resurserna i samhället. Klassperspektivet har blivit lidande på grund av kampen för erkännande.

Fraser beskriver välfärdsstaten som en historisk klasskompromiss för att lugna de upproriska arbetarrörelserna. Välfärdsstaten resulterade sedan i ett masskonsumtionssamhälle som bara skenbart tyglade de sociala konflikterna. Fraser menar att intressekonflikterna finns kvar. Konflikten mellan arbete och

kapital finns kvar. Men det är nu erkännandet som är kravet och inte omfördelning. Aktörer och förespråkare för denna kulturella vändning förutsatte att identitetspolitiken skulle samverka med kampen för socioekonomisk jämlikhet. Inte slå ut den. Men så har inte skett, menar Fraser. Det rådande millenniumskiftesruset med en hegemonisk nyliberalism tryckte undan allt som talade om klyftor. Fraser menar att det är därför vi talar mindre om klass idag.

I det senkapitalistiska välfärdssamhället utgör debatten om behov ett viktigt inslag i den politiska debatten (Fraser 2003: 95). Exempelvis diskuteras huruvida och i vilken utsträckning staten skall tillgodose medborgarnas behov. Vänstern menar att staten bör tillgodose föräldrars behov av barnomsorg, medan socialkonservativa framhäver barns behov av sina föräldrars (läs: mammors) omsorg, och högern menar att marknaden och inget annat tillfredställer behoven bäst. Att tala om behov har inte alltid varit centralt i västerländsk politisk kultur. Det har varit rättigheter och intressen som varit centrum för den politiska debatten (Fraser 2003: 96) En kombination av en behovsdiskurs och en rättighetsdiskurs samt en intressediskurs är ett av de utmärkande dragen i den senkapitalistiska politiska kulturen (Fraser 2003: 96). Är behovsfokuseringen en omförskjutning i gränserna mellan den politiska, den ekonomiska och den privata livssfären? Är det tecken på att den politiska sfären håller på att vidgas eller snarare att nya fenomen av makt och social kontroll håller på att kolonisera den? Denna förändring kan också vara svaret på varför vi inte diskuterar klass, eller gör det i mindre utsträckning idag. Klass är en alltför kollektiv term i vår individualiserade värld. Kampen för erkännande blir i slutet av 1900-talet den paradigmatiske formen för politisk konflikt (Fraser 2003: 175). Krav på erkännande av olikhet ersätter gruppidentitetens klassintresse. Kulturell dominans ersätter exploatering som den grundläggande orättvisan. Och kulturellt erkännande ersätter socioekonomisk omfördelning som botemedel mot orättvisa och som mål för den politiska kampen (Fraser 2003: 175).

Omfördelning-erkännande-dilemmat är ett reellt dilemma, menar Fraser. Det finns inget bra teoretiskt sätt att lösa eller upplösa det på (2003: 210). Det man kan göra är att minimera konflikten mellan omfördelning och erkännande och i de fall det går driva båda samtidigt. För klasserna är inte upplösta. Klasskillnader och klassmotsättningar finns och klyftorna ökar.

Max Weber (1864-1920) bygger sin klassteori, precis som Marx, på analysen av kapitalismen. Vad Weber har gjort är att han lagt till ytterligare variabler vilket gör att den kan uppfattas som mer utvecklad och mer komplex än Marx. Weber ser ägandet av kapital och ställningen i produktionen som en variabel bland andra. Weber lägger till status och kunskap som han menar styr klasstillhörigheten (Weber 1983). Status är bostadsförhållande, yrke, språk, klädstil bland annat. Detta är variabler som Marx menar är konsekvens av klass, medan Weber menar att de har inflytande på klasstillhörighet utan att vara identiska med den. Här går en skiljelinje mellan Marx och Webers klassteori.

Weber riktar sitt fokus på arbetsmarknaden i samhället. Den yttre sociala ställningen och ens status i samhället är avgörande för vilken klass man tillhör,

menar Weber. Och individens inre liv. Med individens inre liv, menar Weber, den kontroll individen har över sin livssituation och sin egen prestationsförmåga. Weber betonar möjligheten att byta klass. För Weber är klasstillhörighet föränderligt.

Weber sätter upp tre faktorer som klasstillhörigheten är beroende av (1983:210).

- Den materiella försörjningen
- Den yttre sociala ställningen
- Individens inre liv

Pierre Bourdieu (1930-2002) menar, likt Weber, att de ekonomiska variablerna är att jämställa med andra variabler för att bestämma klasstillhörighet. Bourdieu utgår från sin vetenskapsteori som han kallar relationell när han talar om klass. Relationerna är det främsta och det vi ska studera om vi vill förstå individen och samhället. Han använder begreppet habitus för det som förenar en grupp och en samhällsklass (Bourdieu 1995: 18ff). Detta är den generella egenskapande princip som omvandlar våra handlingar till en enhetlig livsstil.

Bourdieu's klassteori bygger på ett weberianskt snarare än ett marxistiskt klassperspektiv. Bourdieu är mycket kritisk mot den marxistiska föreställningen att klassbegreppet är en konstant som inte kan förändras. Klass är tvärtom mycket föränderligt, menar Bourdieu. Klass förändras och dessa förändringar återspeglas i samhället (Bourdieu 1987: 13). Klass bestäms inte av ställningen i produktionen utan det är andra faktorer som styr. För Bourdieu är det de sociala relationerna som är avgörande för klasstillhörighet (1987: 6). Bourdieu ser klass genom samhället och menar att det inte går att studera klass på individbasis. För på individnivå är klass bara ett uttryck. Klass definieras av relationer och då kan vi inte studera och förstå klass genom att titta på en individ.

Bourdieu talar om tre sorters kapital som avgör ställningen i samhället (1986: 243ff).

- Ekonomiska kapital
- Socialt kapital
- Kulturellt/symboliskt kapital

Ekonomiskt kapital är lön och förmögenhet. Socialt kapital är det sociala nätverk man har runt sig. Om man har inflytelserika kontakter och relationer. Kulturellt/symboliskt kapital är den utbildning och den kunskap man har. Enligt Bourdieu, så förklarar kulturellt/symboliskt kapital den livsstil vi har. Och vårt språk och uppträdande, klädstil, musiksmak, vad vi äter, och så vidare. Detta leder till en samhörighet inom den klass man tillhör men också till ett främlingskap till de andra samhällsklasserna. Ett högt kulturellt/symboliskt kapital ökar anpassningsförmågan inför olika sociala situationer och detta gör att

förutsättningarna att lyckas i samhället ökar, menar Bourdieu. De tre kapitalsorterna ger ett totalkapital som bestämmer din klasstillhörighet (1995: 17).

Bourdieu ser inte kulturellt/symboliskt kapital som en följd av socioekonomisk situation, som Marx hade hävdad. Han ser kulturellt/symboliskt kapital som en autonom variabel. I Bourdieus värld kan individen själv påverka och styra sin klasstillhörighet.

4. Analys

Jag intervjuade tre män och fem kvinnor som arbetar inom olika delar av Socialförvaltningen i Lund.

Alla har varit mycket tillmötesgående och intresserade av frågeställningarna i min uppsats.

Ingen av de intervjuade förnekade eller ifrågasatte samhällsklasserna existens.

I stort sett alla intervjuade ursäktade sig med att de inte kunde eller har läst klassteori på väldigt länge. De var inte ajour med den senaste forskningen på området och de hade inte läst de klassiska teorierna sedan universitetsstudierna. Men samtliga var tillräckligt kunniga för att kunna svara på mina frågor och utveckla resonemang kring klass och dess konsekvenser för individ och samhälle.

4.1 Vad skapar samhällsklasser?

Vad som skapar samhällsklasser var den fråga flest hade problem att svara på. Här blir svaret ofta att klassamhället reproducerar sig genom att barn följer i sina föräldrars fotspår. Även att olika utbildningsnivåer skapar samhällsklasser. Även att makt skapar samhällsklass. Den ojämna fördelningen av makt i samhället är orsak och skapar klasserna, resonerar en av kvinnorna. Skall jag kategorisera in den dominerade föreställningen utifrån de svar jag fick blir det Bourdieus relationistiska förklaring till klassamhället uppkomst som dominerar. En kvinna har en strikt marxistisk syn och menar att det är de ekonomiska förhållandena som skapar samhällsklasser.

4.2 Vad avgör klasstillhörighet?

För att kunna besvara denna fråga behövs det klargöras vilka samhällsklasser som finns i dagens Sverige och vad som skiljer dem åt. Den dominerade föreställningen bland de jag intervjuat är att medelklassen är den stora klassen som de flesta svenskar ingår i. Utöver det finns det en liten överklass och en liten utsatt underklass. Detta är den vanligaste beskrivningen jag får. Det är bara två av intervjupersonerna, en man och en kvinna, som nämner arbetarklassen som samhällsklass. Både dessa menar att arbetarklassen är den största klassen i dagens samhälle. Även de menar att det finns en liten överklass, en medelklass och en utsatt underklass. Kvinnan tillägger att de så kallade underklassen i själva verket är en del av arbetarklassen, men bara lite sämre rustad.

På frågan vad som skiljer samhällsklasserna åt – tydliga klassmarkörer – nämner alla faktiskt språket. Vårt sätt att tala och att uttrycka oss är helt centralt för hur vi uppfattas. Att kunna ta till sig information och att ta till vara på sina rättigheter är en annan klassmarkör som återkommer. Att ha koll på vad som händer i världen, det vill säga att ha förmåga att sålla i nyhetsflödet. Klädstil är ingen klassmarkör, anser alla. Jag frågar specifikt om detta. Det kan till och med vara lite hippt och trendigt att klä sig lite sunkigt. Tandstatus är på väg tillbaka som klassmarkör, säger två av kvinnorna jag talar med. Ekonomi och faktiska levnadsförhållanden påtalas naturligtvis också. På frågan vad som avgör klasstillhörighet är svaren Bourdieudominerande. Bourdieus uppdelning av våra resurser i ekonomiskt kapital, socialt kapital och kulturellt/symboliskt kapital är den förklaringsmodell som sammanfattar intervjupersonernas svar bäst. Att den ekonomiska realiteten också styr klasstillhörighet nämns av i stort sett alla. Men den påtalas inte som extra tung av någon. Den är en faktor bland andra helt enkelt. Även föreställningar som kan tolkas weberianska nämns. Men jag ser en övervägande dragning åt Bourdieus klassteori.

4. 3 Finns det en social rörlighet?

Alla, utom en kvinna, menar att man kan byta klass och göra en klassresa. Kvinnan som menar att man inte kan byta samhällsklass resonerar marxistiskt när jag ber henne förklara. Klass är så mycket mer än yrke, ekonomisk standard och status. Klass är social bakgrund och det har format en så pass mycket att man inte kan komma ifrån det. Klass är grundläggande värderingar och det följer en livet ut. Man kan göra karriär och få det bättre ekonomiskt. Man kan få bättre levnadsstandard och förändra och förbättra förutsättningarna och öka valmöjligheterna för sina barn, visst. Men man är alltid själv från den klass man är uppväxt i. Ett marxistiskt resonemang.

En man som jag intervjuar har ett Bourdieuistiskt resonemang. Han berättar om en kille på universitetet som byter ut sin förortssvenska mot rikssvenska och börjar umgås i universitetskretsar och blir en del av den kulturen. Och på så sätt byter han klass. Vad killen i berättelsen gör är att han förändrar sitt sociala kapital genom sitt nya umgänge och sitt kulturella/symboliska kapital med universitetsstudierna och språkförändringen. En Bourdieuistisk klassresa.

De övriga menar också att klassresor är fullt möjliga. Ett par exemplifierar detta med sina egna livshistorier om hur de bytt klass och jobbat sig upp. Andra berättar om studiekamrater och även klienter³ de haft som jobbat sig upp och bytt klass. För att byta klass är utbildning det centrala i deras berättelser. Att få ett nytt och bättre arbete med högre lön som ger status och bättre självkänsla. Att man får pengar och en bättre ekonomisk situation är en del i klassresan. Det weberianska resonemanget att utbildning ger bättre jobb, som höjer ens status och förändrar

³ Klient är ett begrepp som används för dem som är i kontakt med socialförvaltningen. Brukare är ett annat begrepp som används. Jag använder klient.

ens liv - är att byta klass - är genomtydligt bland de jag intervjuar. Detta är det dominerande synsättet när jag ber dem förklara hur man byter klass, efter de sagt att det är fullt möjligt. Detta är ett synsätt som lägger ansvaret för klasstillhörigheten på individen själv. Ett idealistiskt perspektiv som utgår från en förnuftstro och en rationalitet hos individen.

Vilken syn på klass är det som uttrycks och hur är medvetenheten kring klass som samhällsvetenskaplig variabel hos de som jobbar på socialförvaltningen som jag talat med? Medvetenheten är mycket hög kring klass. Alla jag talat med kan diskutera och problematisera samhällsfrågor utifrån klass.

Ska jag sammanfatta de föreställningarna som uttrycks kring klass bland de jag intervjuat så blir det såhär; En kvinna är konsekvent marxistisk i sina svar. De andra hoppar runt lite teoretiskt. Detta är varken fel eller på något sätt konstigt. När vi ställs inför teoretiska frågeställningar med olika infallsvinklar blir svaren lätt så. Resonemangen skiftar mellan Webers rationalitetsbaserade klassperspektiv till Bourdieus kultursociologiska och relationsfokuserade klassperspektiv. Klass är en komplex variabel att diskutera. Alla vet *vad klass är*, trots att vi inte alla gånger är överens om just *vad klass egentligen är*. Det finns mycket känsla och politiska undertoner i begreppet. Klass som begrepp är inte gångbart, säger en man jag intervjuar. Man kommer ingenstans i diskussionen om man använder begreppet klass. Vi får använda andra ord om vi ska diskutera samhällsskillnader, menar han.

Jag frågar vilken klass eller socialgrupp deras klienter har. Alla utom en kvinna svarar att de kommer från alla samhällsklasser och socialgrupper. Det finns en överrepresentation av fattiga människor. Fattiga på alla sorters resurser. Där finns även en överrepresentation av psykiskt sjuka och av missbrukare av olika slag. Invandrare är också överrepresenterade inom vissa delar av socialförvaltningens arbetsfält. Men alla samhällsklasser är representerade bland socialförvaltningens klienter. Men, som sagt, en av de jag träffar motsätter sig denna beskrivning av verkligheten. Hon menar att denna beskrivning är en chimär. Människor från överklassen och övre medelklassen hamnar inte som klienter på socialförvaltningen. Och detta är absolut inte för att de inte har sociala problem utan av andra anledningar. De har andra sociala nätverk som fångar upp dem. Hon beskriver även en sorts skam, de skäms för att blanda in socialförvaltningen. Detta gör att det inte sker. Fasaden måste hållas ren, säger hon. Vi tror ofta att vi även har professorernas barn här men det har vi inte, säger hon.

På frågan om huruvida klassamhället alltid bör bekämpas eller om socioekonomiska skillnader kan vara en nödvändig drivkraft blir utläggningarna ofta tillkrånglade och motsägelsefulla. Men hamnar oftast i att klassamhället *bör* bekämpas *och* att det bör finns socioekonomiska skillnader för att motivera oss. Detta är naturligtvis ingen lätt fråga att ta ställning till. Den är i grunden filosofisk och grundas i ens individsyn och huruvida vi har en fri vilja och graden av den. Men den är intressant att ställa för att förstå synen på vad som motiverar oss i vårt handlande. En kvinna menar dock att samhällsklyftorna alltid bör bekämpas och betvivlar att socioekonomiska skillnader fungerar som drivkraft i realiteten.

Det finns samhällsforskare som menar att samhället idag är så pass förändrat med globalisering och individualisering att klassteorin, som vi känner den idag, är förlegad och måste göras om. Det finns också samhällsforskare som menar att klassamhället är på väg bort, och även i vissa fall att den redan är historia. Samtidigt det finns andra som hävdar att klyftorna är större än tidigare och att klass är mer relevant än någonsin. Jag ber intervjupersonerna att positionera sig och berätta hur de ser på saken. Samtliga menar att klassamhället är en realitet idag. Flera av dem upplever även att skillnaderna ökat mellan grupper i samhället. Två kvinnor berättar att de fått in nya grupper som hamnat i en ekonomisk ohållbar situation sedan regeringsskiftet 2006. Det är framförallt tidigare sjukskrivna personer som nu inte får vara sjukskrivna längre som blir klienter på socialförvaltningen. De klarar inte av att arbeta, eller får inget arbete, och får på så sätt inte pengar till mat och hyra. Individer som tidigare levt på marginalen men som klarat sig faller nu igenom och hamnar på socialförvaltningen.

5. Slutdiskussion

Dagens samhällsdebatt kring klass är obefintlig, menar de jag talar med. De gånger det diskuteras klass används oftast inte begreppet klass. Andra benämningar som används är socialgrupp, LO-kollektivet och så vidare. Klass är inte ett gångbart begrepp. Klass uppfattas politiskt och även gammalmodigt. Trots att de alla menar att klass är relevant så menar de flesta att begreppet inte är jättebra längre. Det har kommit några skönlitterära verk under senaste tiden med klass i fokus, säger två av kvinnorna. Det är en del av samhällsdebatten. Samhällsdebatt kan föras på många fronter. I stället för klass diskuteras identitetspolitik, könsskillnader och etnicitet, bland annat menar de jag intervjuar.

Huruvida klass är en central ordning som är överordnad andra ordningar som skapar hierarkier i samhället, som exempelvis kön, etnicitet och sexualitet diskuterar vi också. Det finns de som hävdar att klass är helt centralt och en viktigare variabel, och andra som menar att den är en samhällsordning bland de andra. En man och en kvinna menar att etnicitet har blivit en klassmarkör i vissa fall och att det på så sätt går in i vart annat.

Webers och Bourdieus klassperspektiv är de dominerande hos de jag träffar på Lunds Socialförvaltning. Varför är det så? Är det skapat av socialförvaltningen och den kultur som råder där? Nej, det tror jag inte. Men de bekräftas säkert av klimatet som råder där och av det dagliga arbetet. Är det individer med en viss individsyn och uppfattning om samhället som söker sig till arbetsplatser som inom socialförvaltningen? Det tror jag. Det går att se socialförvaltningens samhällsarbete som ett politiskt arbete. Att hjälpa människor och att arbeta med att upprätthålla och skapa en balans i samhället. Det attraherar en viss typ av människor att få jobba med sådant. De känner att de gör något viktigt. De kan göra skillnad. För en viss typ av människor är detta en jätteviktig aspekt när man väljer yrke. Det är en människa med en viss typ av individsyn och syn på samhället. En människosyn som är positiv är nödvändig, annars hade drivkraften försvunnit. En syn att tingens ordning inte kan förändras och att människor i grunden är onda hade varit omöjlig att förena med det dagliga arbetet. Det måste finnas en syn att människor kan förändras och kan förändra sin livssituation. Jag tror att Webers och Bourdieus uppfattningar är dominerande på grund av detta. De har en samhällssyn och en individsyn som bygger på föreställningarna om att världen är idealistisk. Att vara marxist eller ha del av vissa marxistiska uppfattningar är på inget sätt det samma som att ha en negativ människosyn. Men som marxist ser man hela samhället som en orsak till de problem socialförvaltningen är satta att lösa. Samhället själv skapar de klyftor och den utslagning som finns och det går inte att lösa inom ramen för dagens samhälle. Utan hela samhället måste förändras i grunden för att lösa problematiken. Hela vårt sätt att förvalta naturen och hela produktionssystemet måste ställas om från

vinstmaximering till att bli behovsstyrt. En marxist ser inte att socialförvaltningen kan förändra utan snarare lindra, lappa och laga sår och revor, som snart rivs upp igen. En marxist menar att dessa motsättningar är inbyggda i det kapitalistiska systemet.

5.1 Hur är medvetenheten kring klass bland de som jobbar på Lunds Socialförvaltning?

Hos dem jag träffat och talat med är den hög. Den är till och med mycket hög. De är teoretiskt medvetna trots att de tror att de inte är det. De kan både teoretisera kring klass och använda klass som variabel i faktiska exempel. De är mycket medvetna om att klasstillhörighet ger oss olika förutsättningar.

5.2 På vilket sätt är klassperspektivet närvarande i det dagliga arbetet?

I den mån det används så används det endast som ett verktyg för att läsa av personen och anpassa samtalet efter den. Socialförvaltningen insatser må vara kollektiva i sin storhet men när det gäller det dagliga arbetet är arbetet individbaserat. De ser till individen i det dagliga arbetet. Hur ser denna speciella situation ut för just denna individ? Hur ser denna individs förutsättningar ut? Hur ser omgivningen och livssituationen ut för detta barn eller för denna ungdom? Nödvändigheten av att se till individen betonas många gånger av dem jag talar med. Medvetenheten om klass kan endast användas som ett ramverk och för förståelse, inte rent praktiskt i det dagliga arbetet.

5.3 Vilken syn på klass är det som uttrycks?

Det är en blandning mellan Webers rationalitetsbetonade klassperspektiv med betoning på individens förmåga att ta kontroll över sin egen prestationsförmåga och göra rationella val, och Bourdieus kultursociologiska och relationsfokuserade klassperspektiv. En kvinna menar att klass är ekonomiska förhållanden och social bakgrund. En här i sammanhanget avvikande och marxistisk hållning. Hon antyder även en arbetarbakgrund och berättar att hennes föräldrar ofta talar om klass. Detta bekräftar även det mönster jag ser, det vill säga att även klassperspektivet är klassbundet. De som ser sig själva som medelklass har ett individbaserat klassperspektiv och de som ser sig som arbetarklass har ett mer kollektivistiskt klassperspektiv.

Ett individbaserat klassperspektiv lägger mycket på den egna individen. Där avgörs klassposition av faktorer som individen styr över själv. Detta klassperspektiv passar en medelklass som ser sig själva som ansvariga för sin egen framgång och livssituation. Detta klassperspektiv kan vara problematiskt om socialarbetaren inte vet att dennes klient oftast har ett helt annat sätt att se på världen. Där en teoretisk rättighet exempelvis att skaffa sig en universitetsutbildning inte i sig betyder en faktisk möjlighet. Prat om möjligheter och utmaningar är inte mottagligt för en person som känner sig låst i sin livssituation. Jag har själv arbetarbakgrund och är den första i min släkt och bekantskapskrets som läser på universitet. Mitt val har möts av mycket skepticism och jag har fått förklara och försvara mig många gånger. Kommer man ifrån en medelklassmiljö så är det, om inte självklart, så i alla fall naturligt att utbilda sig. Men hos de flesta är det mest naturliga att inte göra det. På en klasshomogen arbetsplats blir klassperspektivet bekräftat av miljön och den kultur som råder där. Detta leder till ett falskt medvetande om vad klass är. Det skapas en konsensus om vad klass är och detta blir till en sanning. Men detta är ingen sanning. Det är inte sant för alla. För klienterna är sanningen om klasstillhörighet något helt annat. Deras klassperspektiv ser annorlunda ut. Den faktiska verkligheten skapar ens medvetande och detta gör att klassperspektivet också blir klassbundet.

6. Referenser

- Alvesson Mats, Deetz Stanley (2000) *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Alvesson Mats Sköldbberg Kaj (1994) *Tolkning och reflektion*. Lund: Studentlitteratur.
- Ahrne Göran, Franzén Mats & Roman Christine (2000) *Det sociala landskapet*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Backman Jan (1998) *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Beckman Ludvig (2005) *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus förlag.
- Bergström Göran , Boréus Kristina (2005) *Textens mening och makt: Metodbok samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Danmark: Studentlitteratur.
- Bourdieu Pierre (1986) *Kultursociologiska texter*. Stockholm: Salamander.
- Bourdieu Pierre (1987) What Makes a Social Class? *Berkeley Journal of Sociology*, vol.22, 1-18.
- Bourdieu Pierre (1995) *Praktiskt förnuft*. Göteborg: Daidalos.
- Cigéhn Göran (1999) Klassidentitet vid seklets slut. *Sociologisk Forskning*, Nr 1, 121-139.
- Cohen Gerald Allan (1986) *Karl Marx Historieteori - ett försvar: Lund*. A-Z förlag
- Eneroth Bo (1989) *Hur mäter man vackert? Grundbok i kvalitativ metod*. Göteborg: Natur och kultur.
- Engels Friedrich, Karl Marx (1973) *Det kommunistiska manifestet*. Proletär kultur.
- Esaiasson Peter, Gilljam Mikael, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud (2007) *Metodpraktikan*. Stockholm: Nordstedts.
- Florida Richard (2006) *Den kreativa klassens framväxt*. Göteborg: Daidalos.
- Foucault Michel (2003) *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag.
- Fraser Nancy (2003) *Den radikala fantasin – Mellan omfördelning och erkännande*. Göteborg: Daidalos.

Karlsson Lena (2005) *Klasstillhörighetens subjektiva dimension: Klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*. Sociologiska institutionen. Avhandling 2005. Umeå: Umeå Universitet.

Kvale Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Marx Karl (1995) *Människans frigörelse*. Göteborg: Daidalos.

Ornstein Allan (2007) *Class counts – Education, inequality, and the shrinking middle class*. United kingdom: Rowman & Littlefield Pub Inc.

Poulantzas Nicos (1997) *Den moderna kapitalismens klasstruktur*. Alvesta: Zenit.

Pakulski Jan, Walters Malcolm (1996) *The death of Class*. London. Publications.

Rueschemeyer Dietrich, Evelyne Stephens & John Stephens (1992) *Capitalist Development and Democracy*. Chicago: University of Chicago Press.

Weber Max (1983) *Ekonomi och samhälle*. Lund: Argos.

Wright Erik Olin (2000) *Class counts*. Cambridge: University press.

Wright Erik Olin (1978) *Class crisis and the state*. London. Verso.

7. Bilagor

Bilaga 7.1 Respondenter

Lotta Green Dahlberg, Utvecklingsledare på Socialförvaltningen i Lund

Inger Fröman, Avdelningschef på Avdelning Barn & Familj.

Karin Obeck, Avdelningschef på Avdelning Ungdom & Familj.

Bengt Selander, Enhetschef för Tonårsboendet.

Karin Lindgren, Ungdomspedagog på Avdelning Ungdom & Familj.

Rosshan Reddy, Ungdomspedagog på Avdelning Ungdom & Familj.

Anna Lindström, Socialsekreterare på Avdelningen för ekonomiskt bistånd.

Markus Westergren, Ungdomspedagog på Hasslanda.

Bilaga 7.2 Intervjuguide

En presentation av dig. Berätta om dina arbetsuppgifter, din utbildning, och så vidare.

Vilken klass eller socialgrupp har de som är era klienter? Är det individer från alla samhällsklasser?

Bemöter du människor olika beroende på klasstillhörighet? I så fall hur?

Kommer de som hamnar snett alltid från lägre samhällskikt? Har exempelvis medelklassen andra sociala skyddsnät som fångar upp dem? Eller är det de facto så att medelklassen har mindre sociala problem?

Är samhällsklasser med nödvändighet av ondo? Kan socioekonomiska skillnader vara en nödvändig drivkraft i samhället?

Hur syns klasstillhörighet? Beskriv några tydliga klassmarkörer.

Hur ser du på klassamhället idag? Det finns samhällsforskare som menar det är på väg bort, samtidigt som de finns andra som hävdar att klyftorna är större än någonsin. Vad anser du?

Hur ser du på dagens samhällsdebatt kring klass?

Föds man in i föräldrarnas klass? Eller vad avgör vilken klass man hamnar i?

Hur ser du på så kallade klassresor? Kan man byta klass? I så fall hur?

Vad är att ha makt över sin livssituation?

Hur ser du på individernas personliga ansvar, när det gäller sociala problem, skulder, kriminalitet och så vidare? Är man alltid ansvarig för sina handlingar?

Är klass en ordning bland andra, eller är den överordnad? Med andra ordningar menar jag exempelvis kön och etnicitet.

Vad skapar samhällsklasser? Ägandet? Är det arbetsmarknaden? Utbildningsnivån? Är det en naturlig ordning? Beror det på hur väl individen utnyttjar sina resurser?

Vilka klasser finns det?